

Lengauer, Włodzimierz

"The Derveni Papyrus", wyd., wstęp i komentarze Theokritos Kouromenos, George M. Parássoglou, Kyriakos Tsantsanoglou, „Studi e Testi per il Corpus dei Papiri Filosofici Greci e Latini” t. XIII : [recenzja]

Przegląd Historyczny 98/2, 304-305

2007

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

ne badaniami instytucje zagraniczne (także w Polsce) oraz poszczególni uczeni spoza Republiki Czeskiej.

Rezultaty tych prac są imponujące; informator zawiera dane o 472 osobach z 24 państw (w tym 54 z Polski). Znajdujemy w nim informacje biograficzne (w tym dane o studiach, karierze naukowej i działalności organizacyjnej), najczęściej adresy pocztowe i internetowe, numery telefonów i faksów, zakresy zainteresowań naukowych, a wreszcie bibliografię (ewentualnie ze wskazaniem dalszych informacji bibliograficznych), niejednokrotnie obszerną i dotyczącą nie tylko bohemistyki. Oczywiście należy się liczyć z tym, że nawet przy największej sumienności niektóre osoby mogły zostać pominięte. Niemniej otrzymaliśmy dzieło o wielkiej wartości informacyjnej, które służyć może również jako podręczny informator bibliograficzny. Podstawowy tekst jest w języku angielskim, dane bibliograficzne w językach publikacji (jedynie tytuły hebrajskie także w przekładzie na angielski).

Wydawcy zadbali o aparat ułatwiający odnalezienie potrzebnych informacji, a więc w tomie znajdują się indeksy państw, w których mieszkają wymienieni historycy, i tematów przez nich badanych, a także spis osób uwzględnionych we wszystkich tomach.

Jerzy Tomaszewski
Wyższa Szkoła Gospodarki Krajowej
w Kutnie

The Derveni Papyrus, wyd., wstęp i komentarze Theokritos Kouroumenos, George M. Parássoglou, Kyriakos Tsantsanoglou, „Studia Testi per il Corpus dei Papiri Filosofici Greci e Latini” t. XIII, Leo S. Olschki Editore, Firenze 2006, s. 307 + 30 zdjęć.

Znaleziony w 1962 r. we wsi Derveni (9,5 km od Salonik) częściowo zwęglony papirus jest już od dawna znany w nauce i dyskutowany. O znaczeniu tego znaleziska pisano, że jest ono porównywalne z poznaniem literatury greckiej w Europie w dobie renesansu na podstawie rękopisów napływających z Bizancjum i że daje zupełnie nowy obraz kultury, literatury i filozofii greckiej, zmieniając naszą dotychczasową wiedzę w takim samym stopniu, w jakim greckie rękopisy kilkaset lat temu zmieniły znajomość antycznej Hellady w Europie Zachodniej. Niestety, dzisiaj najbardziej nawet rewelacyjne odkrycia w dziedzinie piśmiennictwa antycznego (można tu jeszcze przypomnieć złote tabliczki orfickie czy zbiór utworów Poseidipposa) nie wywołują takiego poruszenia i nie budzą szerszego zainteresowania intelektualistów europejskich, jak było to w czasach Odrodzenia.

Papirus zawiera właściwie tekst rozprawy (być może zwój jest tylko pierwszą księgą wielkiego dzieła) autorstwa nieznanego nam z imienia filozofa z końca V w. p.n.e. Jeszcze większą rewelacją jest jednak cytowany przez niego i komentowany utwór poetycki (może hymn epicki, a w istocie — poemat teogoniczny) przypisywany Orfeuszowi. W ten sposób nasza znajomość literatury greckiej wzbogaciła się o okazały fragment poezji orfickiej i to pochodzącej, zdaniem takiego znawcy, jak Walter Burkert, być może z VI w. p.n.e.

Papirus stanowi własność Muzeum Archeologicznego w Salonikach i prawo do jego wydania uzyskali uczeni greccy. Po z górą czterdziestu latach otrzymujemy wynik ich pracy. Dotąd znaliśmy

tekst jedynie z na poły amatorskich publikacji opartych wyłącznie na udostępnianych przez władze muzeum zdjęciach oraz pobieżnej lekturze oryginału. Najpełniejsze i najbardziej staranne wydanie, którego autor przez tydzień miał dostęp do papirusu, ukazało się jedynie jako odpowiedni rozdział monografii poświęconej kosmogonii i kosmologii greckiej (Gabor B e t e g h, „The Derveni Papyrus. Cosmology, Theology and Interpretation”, Cambridge 2004). W najnowszych wydaniach fragmentów orfickich (Alberto B e r n a b é, „Poetae Epici Graeci. Testimonia et Fragmenta”, pars II, „Orphicorum et Orphicis Similium Testimonia et Fragmenta”, Fasciculus 1, Monachii et Lipsiae 2004, Fasciculus 2, Monachii et Lipsiae 2005) zamieszczano odpowiednie fragmenty papirusu na podstawie wspomnianych wyżej publikacji.

Wydanie greckich uczonych spełnia wszelkie wymogi pełnej, naukowej edycji tekstu i całkowicie oparte jest na lekturze oryginału. Przynajmniej w kilku miejscach zmienia ono dotychczasowe lekcje, chociaż niezupełnie doskonały aparat krytyczny nie zawsze pozwala dobrze zrozumieć powody zmiany przyjętej dotąd lektury. W tym sensie wydania Gabora Betegha, Richarda J a n k i („Zeitschrift für Papirologie und Epigraphik” t. CXLI, 2002, s. 1–62) czy Fabienne J o u r d a n („Le Papyrus de Derveni”, Paris 2003) nadal będą musiały być brane pod uwagę.

Najnowsza edycja przynosi także nieznaną dotąd strzępy tekstu zachowane na drobniutkich fragmentach pokruszonego papirusu, których nie da się połączyć z lepiej zachowaną partią tekstu. Mogą one pomóc przy dalszych pracach nad całością zwoju i próbami rekonstrukcji poematu orfickiego (istnieje dotąd jedna, autorstwa Martina W e s t a). Nieocenioną pomocą przy lekturze są też wysokiej jakości zdjęcia wszystkich zachowanych fragmentów papirusu zamieszczone na oddzielnych tablicach. Tłumaczenie angielskie jest oczywiście pewną interpretacją tekstu wspartą obszernymi komentarzami.

Włodzimierz Lengauer

Radosław G a z i ń s k i, Genowefa H o r o s z k o, *Herby i motywy heraldyczne na monetach zachodniopomorskich*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2005, Uniwersytet Szczeciński, „Rozprawy i Studia” t. DLIII, s. 160.

Praca szczecińskiego historyka, archiwisty i bibliotekarza w jednej osobie Radosława G a z i ń s k i e g o oraz numizmatyka Genowefy H o r o s z k o jest poświęcona motywom heraldycznym na monetach zachodniopomorskich. Rozpoczyna ją wstęp, w którym krótko omówiono dzieje mennictwa na Pomorzu, dotychczasowe badania nad numizmatyką i heraldyką pomorską oraz źródła — czyli w tym przypadku monety, pochodzące zwłaszcza ze zbiorów Gabinetu Numizmatycznego Muzeum Narodowego w Szczecinie. Zasadnicza część pracy została podzielona na dwa rozdziały.

W pierwszym, poświęconym herbowi książęcemu, przedstawiona została ewolucja herbu dynastii — gryfa oraz jego warianty na monetach od początków do upadku księstwa w XVII w. Gryf trafił na monety dopiero w czasach Barnima I w drugiej połowie XIII w. Znak ten był później uwidaczniany na rewersach monet wybijanych przez miasta w dobie osłabienia władzy książęcej, nie miały go natomiast monety biskupie. W okresie jednoczenia księstwa, za czasów Eryka II, powstał pierwszy książęcy herb wielopolowy. Zjednoczenie Pomorza przez jego syna Bogusława X miało swój wyraz w bitych przez niego monetach poprzez umieszczanie na nich herbu Pomorza oraz herbu Rugii jako